

LELETMENTŐ ÁSATÁSOK AZ 1953. ÉVBEN

Az Országos Történeti Múzeum Adattárának elmúlt évi közleményéhez hasonlóan, melyben az 1952. évi leletmentő ásatások rövid ismertetését adtuk, lelethelyek szerinti sorrendben,¹ ez évben is közrebocsátjuk az elmúlt 1953. év leletmentéseinek rövid összefoglalóját. Az ilyenfajta összefoglalásokat a munka elvégzését követő esztendőben folyamatosan közreadjuk, hogy addig is, míg az egyes lelethelyek és leletek feldolgozása az ásatást végző szakember tollából részletes közlésben megjelenik, az anyagra a tudományos kutatás figyelmeztet felhívjuk.

A leletmentések felsorolása, mint az elmúlt évben is, lelethelyek szerint négy nagy csoportra osztva történik: őskor, római, népvándorlás, magyar középkor (a honfoglaláskori leletek is ideszámítanak, valamint idesoroljuk az újabb korból származó leletanyagot is). A nagy korszakokon belül az őskorban az ország három nagy tájegységét külön tárgyaljuk (Dunántúl, Alföld, Felvidék). A római korban kézenfekvő a területi felosztás, a római tartomány: Pannónia és a szarmaták által megszállt Alföld között. Az ezt követő népvándorlásokban a felosztást megtartottuk, minthogy a Duna gyakran alkotott határt az egyes népek és törzsek között. A magyar középkor és az utána következő időszak lelethelyeit az egész ország területére kiterjedő egységben soroljuk fel. A megadott csoportosításban belül a lelethelyek betűrendben sorakoznak egymás után, mégpedig a könnyebb tájékozódás érdekében legtöbbször kettős névvel. Az első név a közigazgatási egységet jelöli, a második a lelethely szűkebb környékének nevét és ha még pontosabb megjelölésre is szükség van, akkor egy harmadik név is csatlakozik ehhez. Ha a lelethelyen különböző korokból származó leletanyag fordul elő, akkor azt csak egy helyen ismertetjük, de a másik csoportban utalás történik a lelethelyre. A leletmentési beszámoló után a zárójelben lévő arab számok a térképmelléklet jelzéseinek felelnek meg. Minden esetben külön megemlítjük azokat a kutatókat, akik a leletmentést vagy terepbejárást végezték. Ezek közül első helyen azt a szakembert, aki a jelentést beadta. A leletmentésből származó anyag elhelyezését a különböző múzeumokban római számokkal jeleztük.²

Őskor

A) Dunántúl

Balatonalmádi—Káptalanfüred (Veszprém m., balatonfüredi j.). Az alsőrs-veszprémi vasútvonal töltése

és a balatoni műút között Keller Ferenc balatonalmádi lakos telkén földforgatás közben bronzkori sírok kerültek elő. Mire a veszprémi múzeum tudomást szerzett a leletről, sok edény pusztult el. A leletmentő muzeológus összesen 5 sírt tárt fel. A sírok bronzkoriak. Az öt sír alapján a ritusról annyit lehetett megállapítani, hogy a hamvakat vagy egy nagyobb urnába helyezték és körberakták edényekkel, vagy pedig a földre tett hamvak mellé helyezték az edényeket. A sírok közül egy fölött kőpakolás mutatkozott. (4) Fitz Jenő (XXXIV).

Borsosgyőr (Veszprém m., pápai j.). A téglagyár agyaggödreben a bronzkor II. periódusához tartozó ovális alaprajzú sárral tapasztott putrilakásokat tártak fel.

Ugyanitt avar kori kerámia is előfordult. (15) Kiss Ákos (XXXIV).

Budakalász (Pest m., szentendrei j.). Csatlakozva az 1952. évi leletmentés területéhez, 1953-ban ezen a helyen 106 sírt tártak fel. A homokbánya szélétől É és Ny-i irányban, ebben az évben mintegy 1500 m² területet kutattak át. A sírok közül tizenkét újabb szórthamvas temetkezést találtak. Négy sírban olyan edénymellékek voltak, melyek kétségtelenül bizonyítják a pécsi kultúrához való tartozásukat. A hamvasztott sírok csontvázasokkal keveredve kerülnek elő, nem alkotnak külön csoportot. Az 1953. évi ásatási kampány alatt négy szimbolikus sír is felszínre került. Ezek közül háromban mellékeket, egyben azonban csak kőpakolást találtak. Több kettős, illetve hármas temetkezés is előfordult a csontvázas sírok esetében. Az egyik gyermek sírban összetört kétosztatú tál, egy férfisírban hasonló tál töredékei (163), másik sírban négy szögletes bütyköstalp merítőpohár. Ezzel egyező formát mutat a 177-es számú szimbolikus sír edénye, amelyen a bütyköstalp helyét négy tömör agyagkerék foglalja el. A kocsi-formájú edényen kívül-belül piros festés nyomai látszanak.³ A többi sír anyaga megfelel a korábban feltárt sírok edénymellékleteinek. A 155-ös sír gyermek-csontvázájának nyakán átfúrtvégű vaddisznóagyar volt. A temetőben eddig nem szereplő új munkaeszközök kerültek elő, a nyéllyukas csónakalakú kőbalták. (A 164. sz. férfisírban 2 db, a 194. sz. férfisírban 1 db) (16.) Soproni Sándor (IV—XXVII).

Budaörs—Repülőtér (Pest m., budai j.). A repülőtér Ny-i beépítetlen szakaszán bronzkori cserepek kerültek elő szabálytalan gödrökben. Ugyanitt a budapest—győri vasútvonaltól D-re egy melléklet nélküli csont-

¹ Radnóti Aladár, Leletmentő ásatások az 1952. évben. Arch. Ért. 1954. 69 skk.

² A múzeumok jegyzéke:

Baja, Türr István Múzeum I
Balassagyarmat, Palóc Múzeum II
Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum III
Budapest, M. Nemzeti Múz.—Történeti Múz. IV
Budapest, M. Nemzeti Múz.—Term. Tud. Múz. V
Budapest, Budapesti Történeti Múzeum VI
Debrecen, Déri Múzeum VII
Esztergom, Balassa Bálint Múzeum VIII
Győr, Xantus János Múzeum IX
Hajdúböszörmény, Hajdúsági Múzeum X
Hódmezővásárhely, Tornyai János Múzeum XI
Jászberény, Jász Múzeum XII
Kaposvár, Rippl Rónai Múzeum XIII
Kecskemét, Katona József Múzeum XIV
Keszthely, Balatoni Múzeum XV
Kiskunfélegyháza, Kiskun Múzeum XVI
Makó, József Attila Múzeum XVII
Miskolc, Herman Ottó Múzeum XVIII
Mohács, Kanizsai Dorottya Múzeum XIX

Nagykanizsa, Thury György Múzeum XX
Nyíregyháza, Jósza András Múzeum XXI
Orosháza, Szántó Kovács Múzeum XXII
Pécs, Janus Pannonius Múzeum XXIII
Sopron, Liszt Ferenc Múzeum XXIV
Szeged, Móra Ferenc Múzeum XXV
Szekszárd, Balogh Ádám Múzeum XXVI
Szentendre, Ferenczy Károly Múzeum XXVII
Szentés, Koszta József Múzeum XXVIII
Székesfehérvár, István király Múzeum XXIX
Szolnok, Damjanich János Múzeum XXX
Szombathely, Savaria Múzeum XXXI
Sztálinvárosi Múzeum XXXII
Vác, Vak Bottyán Múzeum XXXIII
Veszprém, Bakonyi Múzeum XXXIV
Visegrád, Mátyás király Múzeum XXXV

A jelentéseket minden esetben rövidítve közöltük, és a kormeghatározáshoz a jelentéstevő szakember adatait használtuk fel.

³ Vö. Soproni Sándor, A budakalászi kocsi. FA VI. (1954) 29. skk.

vázát és több lakógödörből származó, mészbetétes bronzkori cserepeket, eszközöket, állatsontokat, kagyló-hulladékot találtak (17). A leletmentésben részt vett K. Kaba Melinda, Fehér Kálmán, Nagy Tibor irányításával (VI).

*Budapest XX., Soroksár, Marx Károly út.*⁴ A 249—255. sz. telkeken egy új épület alapítása közben közvetlen a szomszédos vasútvonal mentén hat urnasírt tártak fel, amelyek a vatyai csoportba sorolhatók. A további leletmentés a vasúti pályatesten túl még négy urnasírt eredményezett, bizonyítva a temető nagyobb kiterjedését. (27) Nagy Tibor, Fejér Kálmán (VI).

Iszkaszentgyörgy (Fejér m., székesfehérvári j.). L. 110. o.

Kapuvár—Kistölgyfajamajor (Győr—Sopron m., kapuvári j.). A majortól D-re a kavicsbányában csontváz sirt találtak. A csontvázon bronz karspirális volt, nyakában borostyánkőből készült gyöngyök. A sír keletezése bizonytalan. Valószínűnek látszik, hogy nem halstatt-kori, hanem kelta. (68) Nováki Gyula (XXIV).

Keszthely—Méntelep (Veszprém m., keszthelyi j.). L. 100. o.

Kesztlő—Bivakbarlang (Komárom m., dorogi j.). A barlang a Pilis hegyen nyílik a Legény- és Leány-barlangok között. Bejárata megközelítőleg Ny-ra néz, a rétegsor mindössze 130—140 cm vastag. Az alsó rétegekben 6 db paleolit eszközt találtak, amelyek közül a legjellegzetesebb babérlevélalakú felpálból készült lándzsahegy, amely korai-szeletainak (solutréeennek) tekinthető. Még további három eszköz ugyanebbe a kultúrába sorolható. Két csonteszköz: hasított alapú lándzsahegyek, aurignaci. A felső rétegben kisebb méretű magdalenien kultúrával egyidős pengetőredéket és egy szaruszilánkot is találtak. (76) Vértés László (IV).

Koronc (Győr—Sopron m., téti j.). Itt ÉNy—DK-i irányítású csontváz sirt tártak fel, melyben több edény és egy vaslándza volt. A mellékletek alapján a sír a La Tène C-be sorolható. (81) Mithay Sándor (IX).

Lábatlan—Cementgyár (Komárom m., dorogi j.). A lábatlani cementgyár homokbányájában kelta urnasír került elő. Az urnasír mellékletei a nagy urnán kívül: vaskard, egy korongolt tál és két kézzel formált edény. A nagy urnán a nyakrészen bekarcolt rajzon két ragadozó egy szarvasszerű állatot tép szét. A hitelesítő ásatás újabb sírokat nem eredményezett. A közelben őskori cserepek és egy paticsos ház maradványai voltak, amelyben egy kemence volt felismerhető. Mindezek azonban korábbiak a kelta sírnál (84) Mócsy András (IV).

Mezőlak—Szélmezőpuszta (Veszprém m., pápai j.). Tözegetelepen szórványos anyagként bizonytalan korú csontkalapács és egy badeni típusú edény került elő. (91) Kiss Ákos (XXXIV).

Papkeszi (Veszprém m., veszprémi j.). Kamondi Kálmán papkeszi (Újmajor) lakos telkén vályogkitermelés közben bronzkori cserepeket találtak. Az edény-fészkek egymástól való távolsága kb. 1,5 m volt. A fészkekben néhol 20 kis edény is volt. A leletmentő ásatás során három bolygatott, szórthamvas sirt is találtak. Az egyikben nagyobb urna volt. A sírok mellékletei kisebb-nagyobb mészbetétes edények, az ún. veszprémi kultúrához tartoznak. (106) Kiss Ákos (XXXIV).

Rácalmás—Kulcs—Kőmi puszta (Fejér m., adonyi j.). A Kőmi 202. sz. császártanyai vállalatának telepén földmunkák közben edények és bronz ékszerek jöttek

felszínre. A több holdra terjedő faültető munkálatok során a kisebb-nagyobb csoportokban urnasírok kerültek elő. A megfigyelők szerint egymástól 50—100 m-re eső 5—15 sírból álló sorosan haladó kisebb csoportok keletkeztek. A csoportok között időrendi különbséget lehet megállapítani. Az eddigi leletmentések során 4 sírcsoport jelentkezett, ezek közül feltárták az elsőt 9 sírral, megközelítőleg a másodikat 21 sírral, a harmadik csoportból összesen 6 sirt tártak fel. A nagy urnák mellett kisebb edények vannak. Néha ökölnagyságú kövekkel rakták körül az urnát. Az 1/3-as sírban bronz karperec és bronz lándzsacsúcs is előkerült. (109) Bóna István (XXXII).

Répcévis (Győr—Sopron m., soproni j.). A téglagyárban agyagbányászás közben különböző korú cserepeket találtak. Legnagyobb számban kőkorszakbeli cserép jött elő, ezenkívül néhány római peremes téglá és kerámia. (110) Nováki Gyula (IX).

Sármellék—Repülőtér (Veszprém m., keszthelyi j.). A repülőtérnek a betonkifutótól Ny-ra eső területe foglalja magába a koravaskori telepet. A teleptől É-ÉK-i irányban terült el az urnatemető, melyből négy urnasírt tártak fel. Az urnák, behúzott szélű talak, bronzkarikák és karperecek egységesen a korai vaskorra utalnak. (112) Nováki Gyula (XV).

Sávoly (Somogy m., marcali j.). Az épülő új nagykanizsai betonút Sávoly és Főnyed közötti szakaszán csontváz La Tène sírra bukkantak. A megfigyelések szerint a csontváz D—É-i irányítású volt. Nyakán aprószemű bronzlánc, jobbkezénél csuklós vas kardlánc, a mellkas mellett egy tál volt elhelyezve. Két gyöngyözött bimbós karperec, valamint két egybefűzött bronzkarika volt még a sírban és a váz lábánál egy urna. A leletmentés során további sírok nem kerültek elő. (113) B. Kutzián Ida (IV).

Szentendre—Cementgyár (Pest m., szentendrei j.). A szentendrei Cementáruipari Vállalat gyártelepén (Dózsa Gy. út 86.) a Dunaparton fekvő homokbányában cserepek kerültek elő. A gépesített művelés csak kevés lehetőséget nyújtott a leletek pontos megfigyelésére. A három lakógödörben és négy veremben előjött cserepekből több edényt lehetett összeállítani. A 2. sz. lakógödör alaprajza hossznegyszögű. Az előkerült kerámia egységes és megfelel a budapest—tabáni ún. dák kerámiának. A telep hosszan elnyúlik a Dunaparton, a szomszédos papírgyár területére is. Egyelőre még nem dönthető el, hogy az anyag a La Tène C vagy D periódusba tartozik. (119) Soproni Sándor (XXVII).

Szentendre—Pannónia-telep (Pest m., szentendrei j.). Az 1952. évi leletmentő ásatás területéhez csatlakozva, az újabb ásatás további négy sirt tárt fel. A sírok bronzkoriak voltak. A Duna jobbpartján földkitermeléskor különböző gödrök kerültek elő. Néhány római eredetű, több bronzkori cserepet találtak. Ugyanitt egy bolygatott urnasír és egy zsugorított csontváz gyermeksír került feltárára. (120) Mozsolics Amália, Bokor István (XXVII).

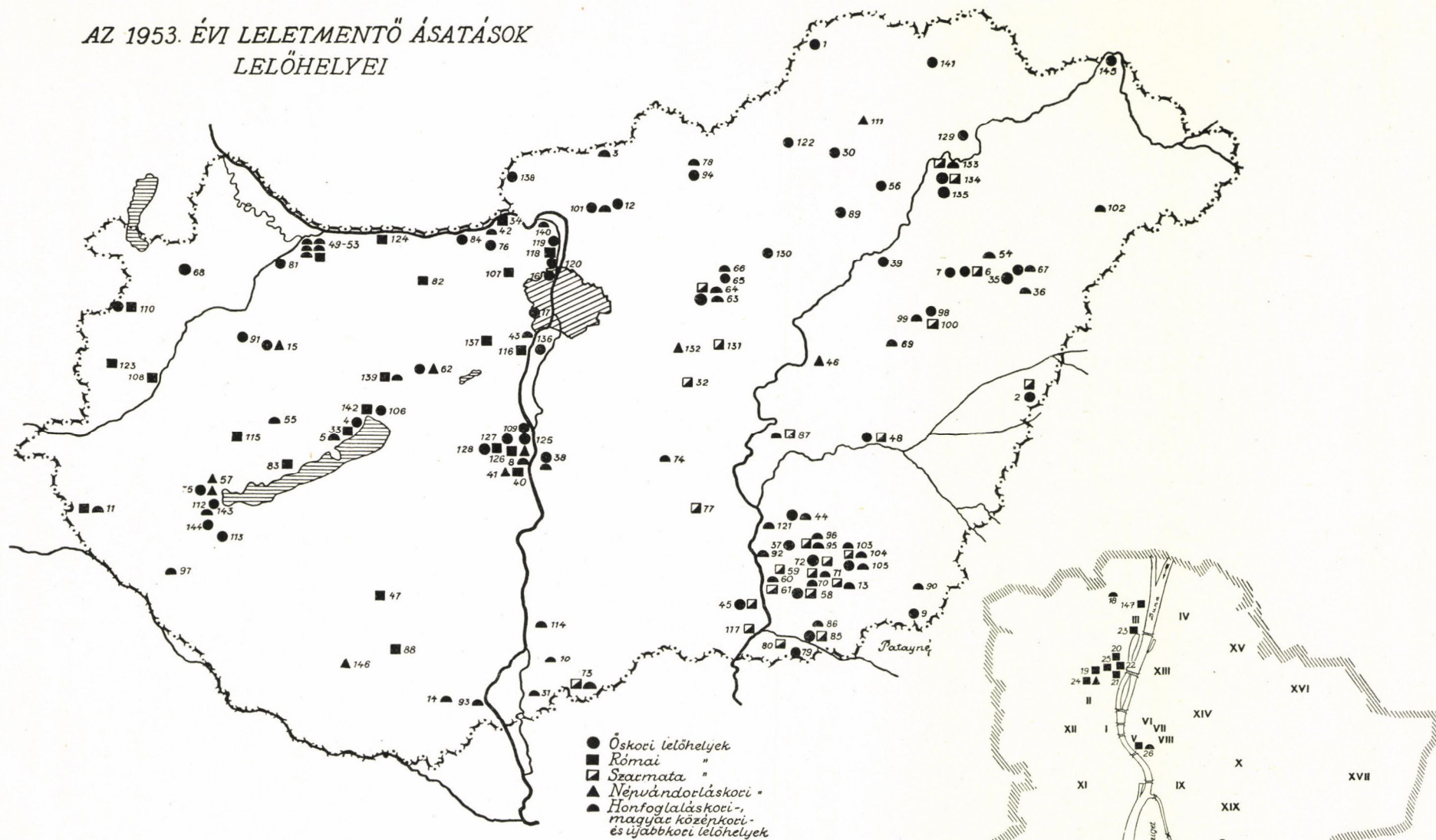
Sztálinváros—Dunadűlő (Fejér m., adonyi j.). A Dunadűlőben a barakok mellett 3 urnasírt tártak fel, amelyeken a fedőtálak jó állapotban maradtak meg. A cementgyártól D-re, közvetlenül az 1951. évi ásatás D-i végének folytatásában újabb leletmentés vált szükségessé, ahol 7 urnasírt tártak fel. Megállapítást nyert, hogy a temető D-i szélét elérték. (125) Bóna István (XXXII).

⁴ Szilágyi János, Előzetes jelentés a Budapesti Történeti Múzeum Régészeti Osztályának 1951—53. évi

ásatásairól és gyarapodásáról. BpR. XVI. kötet. Megjelenés előtt.

AZ 1953. ÉVI LELETMENTŐ ÁSATÁSOK LELŐHELYEI

94

Места раскопок спасательного характера в 1952 году. Местонахождения древнейших времен (обозначены кругом). Местонахождения римлян (обозначены четырехугольником). Местонахождения сарматских времен (обозначены подразделенным четырехугольником). Местонахождения эпохи переселения народов (обозначены трехугольником). Венгерские местонахождения средневековья и нового века (обозначены полукругом).

Carte des fouilles exécutées de l'année 1952 sur des terrains de construction (fouilles de «sauvetage»): Sites préhistoriques (marqués d'un cercle). Sites romains (marqués d'un carré). Sites sarmatiques (marqués d'un carré divisé en deux). Sites de l'époque de la Grande Migration (marqués d'un triangle). Sites du moyen-âge hongrois et d'époque plus récente (marqués d'un demi-cercle).

Sztálinváros—Táborállás (Fejér m., adonyi j.). A sztálinvárosi Óvárosban a táborállás magaslapon méhkaptár számára szolgáló barlang ásása közben edénytöredékekre találtak. Az edények partszakadás következtében kerültek jelenlegi helyzetükbe, így másodlagosan feküdtek. A leletek között korai és középbronzkori urna, táltöredékek, kis kancsók, agancseszközök, dörzsölőkövek, durva kerámia jött elő. Ezek alapján feltehetjük, hogy a táborállás nemcsak bronzkori urnatemető, hanem telep is volt. (127) B. Vágó Eszter (XXXII).

Sztálinváros—Tűzoltóaktanya (Fejér m., adonyi j.). L. 98. o.

Tököl (Pest m., ráckevei j.). A Csetneki Jelenik Elek által feltárt 2. sz. temető mellett folyt az ásatás, itt több részben megbolygatott koravaskori urnafészket tártak fel. Ezek közül egyet sikerült teljes egészében kibontani. A lelőhelytől távolabb valószínűleg telep helyhez tartozó későbronzkori s koravaskori edénytöredékek jöttek elő. Ez alatti rétegből korabronzkori és a zóki kerámiához tartozó töredékek. Két tűzhelyet sikerült megállapítani, lakóházakat azonban nem.

Ugyanitt egy kecske eltemetett csontvázát találták. Teljes anatómiai rendben feküdt, csupán a feje volt levágva. Mellette kőpenge. (136) Bálint Béla (IV.)

Vámosmikola—Istvánmajor (Pest m., szobi j.). Silógödörásás közben négy keltakori csontvázas sír került elő. Az egyikben behúzott szélű szürke kelta tal volt. (138) Gábori Miklós (XXXII).

Zalavár—Ürmöspusztá (Veszprém m., keszthelyi j.). A zalavári határ ürmöspusztai részén egy koravaskori raktárelet került elő. A lelet kizárólag törött, hibás tárgyakat tartalmazott. Lándzsák, tokosbaltákat, tokosvesszőt, sarlókat, kardpengetőket, borotvatű töredékeket és öntörögöt. (144) Radnóti Aladár (XV).

B) Alföld

Ártánd—Zomlín (Hajdú—Bihar m., biharkeresztesi j.). A debreceni útfenntartó vállalat jelentette, hogy a zomlini homok- és kavicsbányában löszerszámdiszeket, gyöngyöket és vaseszközöket találtak. Az utóbbi években több sír emlékényaga került be innen a Debreceni Múzeumba, amelyek közül az ún. kimmér csoport löszerszámdiszerei gazdagon voltak képviselve. Kb. 6—7 sír leletei voltak elkülöníthetők egymástól. A leletmentés a bányászat által közvetlenül veszélyeztetett területet tárta fel, ahol főleg szörványos emlékanyagot talált. Néhány kerámiadarab korban megfelelt a kimmér csoportnak, de a többi sírból származó anyag nagy többségben szarmata volt. (2) Csalog József (VII).

Balmazújváros—Kadarcs (Hajdú—Bihar m., debreceni j.). A Tiszántúli Öntözőcsatorna nyomvonala a balmazújváros—hajdúböszörményi országút és a debrecen—balmazújvárosi országút között érinti a Kadarcs nevű széles, vízállásos terület ármentes nivójának szélét. Ezen a területen bronzkori és szarmatakorai cseréptöredékek kerültek elő. A csatorna vonalában megejtett leletmentő ásatás bebizonyította, hogy ezek a cserepek szörványosak és egy közeli telepről, illetve telepekről származnak. (6) Csalog József (VII).

Balmazújváros—Kárhozott halom (Hajdú—Bihar m., debreceni j.). Balmazújvárostól DK-re 4 km-re fekszik a halom,⁵ melyet a katonai térképen 112 magassági pont jelez. Közvetlen környezetéből 8 m-re emelkedik ki. A halom közelében jelölték ki a Tiszántúli Főcsatorna vonalát és a csatornát átívelő híd feljárójához a földet a nevezett halomból vették. A földkitermelés során a legmagasabb pont alatt 2 m-re egy magányos kelta urnasírra akadtak. A sírban előkerült két edény, a La Tène B—C periódushoz tartozik. A halmot egészen

alapjáig feltárva, egy sírkamrára bukkantak. A sírkamrában fából összerótt nagyalakú »sírház« (szarkofág) volt. A sír favázának szerkezete jól megfigyelhető, különösen a dorongok összeillesztése. A favázás sírban belül ülő helyzetben csontváz került elő, amely nemez takaróval volt lefedve, feje mellett bronzkarikával. A temetkezést szkítakorinak határozták meg. (7) Csalog József (VII).

Battonya—Téglagyár (Békés m., mezőkovácsházi j.). Battonya gödrösök nevű területén földkitermelés közben őskori cserepeket találtak. A községben lakó Frech Miklós jelentette, hogy ezen a területen különböző korú régiségek kerültek elő. A leletmentés két kőkori ház részét tárta fel. A házak nagyjában téglalap alakúak és valószínűleg két egymásutáni építkezési periódust képviselnek. Az egyik házban egy tűzhely nyoma is előkerült. A házak területén igen sok paticsnyomot találtak. A kerámia a tiszai kultúrába sorolható, néhány festett darab is előkerült egyszínű festéssel. (9) Bálint Alajos (III).

Debrecen—Nyulas (Hajdú—Bihar m.). Debrecentől ÉNy-ra, a Hajdúböszörmény felé vezető út K-i oldalán a régi nyulási csárdaépülettől 0,5 km-re transzformátor építkezésnél bronzkori urnákat találtak. Több alkalommal végzett leletmentés egy rézkori kettős csontvázas sírt hozott felszínre egy nagyobb edénnyel. Közvetlenül a rézkori sírok mellett négy későbronzkori urnasír jött elő. Az urnák mellett gazdag díszítésű edények voltak. A kiásott síroktól távolabb egy zsugorított csontvázas sír, mellette egy későbronzkori csupor feküdt. A környéken aeneolitikus rézkori, bronzkori és koravaskori telepeket találtak (35) Mérey Kádár Ervin (VII).

Derekegyháza (Csongrád m., szentesi j.). Tarján János tanyáján gödörásás közben korongolt cserepek, égett állatsontok, és téglavörös »maltértörmelékek« kerültek elő. A leletek közül egy ép szkíta urnát szállítottak be a Szentesi Múzeumba. (37) Mérey Kádár Ervin (XXVIII).

Dunavecse—Homokszentlőrinc—Milkómajor (Pest m., dunavecsei j.). A homokszentlőrinci állami gazdaság Milkó majorjában istállóépítkezések bronzkori urnasírok kerültek elő. A munkások az 1. sz. istállónál kb. 10—12 urnasírt találtak, a 2. istállónál három, a 3. nál egyet. Az istálló alapján belül húzott kutatóárkokban négy urnasírt találtak. Az urnák az ún. vatyai típusú csoportba tartoznak. Fedőtálat és a peremeket az eke elszántotta. Kisebb edények ritkán vannak az urnákban. Az urnatemetőtől 30 m-re XII—XIII. sz.-i üstalakú edénytöredékek jöttek elő. (38) Szabó Kálmán (XIV).

Egyek—Rózsástelek (Hajdú—Bihar m., polgári j.). Egyházdísz mintegy 500 m távolságra egy protobükki vonaldiszes neolitikus zsugorított csontvázas temetkezés és hamvasztásos bronzkori temető van. (39) Mérey Kádár Ervin (VII).

Fábiánsebestyén—Kántorhalom (Csongrád m., szentesi j.). Péceli, és bronzkori kultúrákból származó cserepek szörványosan keveredve fordultak itt elő Árpád-kori éksztöredékekkel. (44) Mérey Kádár Ervin (XXVIII).

Felgyő—Újmajor (Csongrád m., csongrádi j.). A községtől D-re a Szeged felé vezető műúttól K-re fekvő újmajori csikótelepen istállóépítkezés közben őskori cserepek kerültek elő. A rövid hitelesítő ásatás néhány hulladékgödört tárt fel, ezekből a Körös-kultúrához tartozó gabonartató hombárok töredékei kerültek elő.

Földegyenetések és oszlopásások alkalmával újból kerültek elő régészeti leletek, többek között egy madártestű és emberarcú kerek, csövesnyakú kacsafarmájú agyagedény és több körömdíszítésű edény. Ezen kívül három szarmatakorai sír, bennük bronzfibulák, pasztagyöngyökkel. (45) Bálint Alajos—Szabó János (XXV).

Gyoma—Téglagyár (Békés m., gyomai j.). A téglagyár agyagbányájából bronzkori füles bögre került elő.

⁵ Csalog József. A balmazújvárosi Kárhozott halom feltárása. FA. VI. (1954) 37. skk.

Ennek alapján megkezdődött a leletmentés az agyagbánya szélein. A bronzkori edény egy távolabb fekvő vagy elhordott telepről származhatott, mert a leletmentés újabb bronzkori anyagot nem eredményezett. Előkerült egy D—É-i irányítású szarmata sír szürke edénnyel, vaskéssel és bronzhuzalból készült karikával. Ugyanitt szarmata telepről származó leletanyag is volt. (48) Zalotay Elemér (III).

Hódmezővásárhely—Gorzsa (Csongrád m.). A levevényi Állami Gazdaság Gorzsán levő majorja szélén silógödör ásásból még 1952 szeptemberében kőkori, a tiszai kultúrához tartozó cserepeket és kultuszszobortöredékeket találtak. Újabb silógödörásás közben bronzkori településbe ástak, a kikerülő leletanyagból a bronzkor II. periódusába tartozó edényeket lehetett összeállítani. A bronzkori telep felett 6 db csontváz szarmata sírt tártak fel. A sírok D—É-i irányításúak. A sírokban szürke cserépbögrék, poharak, korongos ezüsfibula, aláhajtott lábú fibula és vaskések voltak. A temetkezés a II—III. sz.-ra datálható. (58) Zalotay Elemér (XI).

Jászberény—Borsóhalom (Szolnok m., jászberényi j.). Az 1952. évi ásátáshoz csatlakozóban 1953-ban a Nyavalka nevű ertől É-ra a leletmentő ásátás 24 rézkori sírt tárt fel. A zsugorított csontvázak mellett több edény került elő. A csontvázak irányítása különböző volt. A sírok egy része erősen bolygatott. A temető területén négy gödröt találtak, amelyekben bronzkori és koravaskori cseréptöredékek kerültek felszínre. Az ertől D-re, a feltételezett őskori teleprészen nem sikerült a telepet megtalálni. Ezen a helyen azonban egy középkori lakóház alapjait meg lehetett menteni. A ház téglalap alakú, $6,5 \times 4,80$ m, a cölöplyukak alapján szerkezete rekonstruálható. Valószínű, hogy az 1530-ban elpusztult Borsóhalma nevű község egyik házát tárták fel. (63) Csalog József (XII).

Jászdósa—Kápolnahalom (Szolnok m., jászapáti j.). Az eredetileg Szihalomnak nevezett halom tövében a bronzkor első periódusából származó cserepek kerültek elő. A szomszédos területen bronzkori urnasírok voltak. A dombon a háború előtt ásátás volt, megállapították, hogy bronzkori lakótelep. Fecske Pál tanyája mellett a halom környékén Morvai Pál földjén egy szórthamvas sírt tártak fel 7 edénnyel. Az edények a bronzkor III. periódusába tartoznak. (65) Csalog József (XII).

Józsa (Hajdú—Bihar m., debreceni j.). A józsi erdőbe vezető út földmunkálatainál néhány bronzkori sír került elő. A sírok elpusztultak, csak egy edényt sikerült megmenteni. Ugyanitt volt egy középkori öröklő is. (67) Balogh István (VII).

Kiszsombor—Juhos tanya (Csongrád m., makói j.). A ferencszállási vasútállomás és az ún. Aladármajor közelében az állami gazdaság telephelyén silógödörket ástak. A nyolc silógödörben elszórtan bronzkori településnek kemenenyomai, hulladékgödrei kerültek elő. (79) Bálint Alajos (XVII).

Makó, Királyhegyesi út—Gerzonics tanya (Csongrád m., makói j.). L. 99. o.

Nádudvar—Bojárhollos (Hajdú—Bihar m., püspökladányi j.). A vasútállomás mellett folyó építkezésnél egy bronzkori raktárlelet került elő. (98) Balogh István (VII).

Orosháza—Ravasz tanya (Békés m., orosházi j.). A tanyától D-re bekötő út építéséhez ástott árokban bronzkori telepről származó kerámia került elő. A rövid hitelesítő ásátás egy tűzhelyet hozott felszínre. A kerámia a bronzkor első periódusából származik.

Ugyanakkor 7 Árpád-kori sírt ástak ki, a sírokban hajkarikák, gyűrűk voltak. Az egyikben vassarló (5. sír). Irányításuk K—Ny. A temető a XI. sz.-ra datálható. (105) Olasz Ernő (XXII).

Tiszavasvári—Téglagyár (Szabolcs—Szatmár m., zalótiski j.). A vasútállomástól kb. 1 km-re D-re a vasút-

vágánytól és az úttól K-re fekszik a téglagyár agyag-gödre. Ebben koravaskori bronzleletet találtak. Ugyanott sírok is kerültek elő. A csontvázakon kívül azonban ezek egyebet nem tartalmaztak. (135) Szabó György (XXI).

Tiszavasvári—Bereckihalom (Szabolcs—Szatmár m., tiszalöki j.). L. 99. o.

Záhony—Vasútállomás (Szabolcs m., záhonyi j.). Koravaskori telepen két tűzhelyet tártak fel több cserépedénnyel. A tűzhelyek egymástól kb. 18 m-re voltak. A telep többi része elpusztult. (145.) Mérey Kádár Ervin (XXI.).

C) Felvidék

Aggtelek—Cseppkőbarlang (Borsod—Abauj—Zemplén m., putnoki j.). A cseppkőbarlang Denevérágában új betonutat létesítenek, ezért szükséges volt itt a rétegek előzetes feltárása. Barlangi medvesontok már korábban is előkerültek innen, de ősembernek eddig nyoma nem volt. Egy korábbi próbagödör kitisztításával rétegsort kaptak. Legfelül vékony kultúrréteg volt neolitikus és koravaskori cserepekkel, csontokkal és cölöplyukakkal. Alatta 50 cm szürke agyag, ebbe mélyednek a cölöplyukak. Ez a réteg már pleisztocén korú. Alatta 70 cm vastag vöröses agyag, majd 60 cm-re sárga agyag következik. A legalsó rétegben cseppkőkéreg van. A cseppkő alatt és benne faszéndarabkák jelzik a hajdani tűzhely nyomait. Eszközöket nem találtak. (1) Vértés László (V.).

Bercel—Szandai drótkötélpálya (Nógrád m., balassagyarmati j.). A nógrádkövesdi kőbányavállalat drótkötélpályája feszítőjénél bronzkori és koravaskori telep hulladékgödrei kerültek elő. (12) Patay Pál (II.).
Bükkszentlászló—Óhuta—Csengősteber (Borsod—Abauj—Zemplén m., miskolci j.). A zombolyban egy bölény csontjait találták, melyet valószínűleg az ősember hajszolt bele, és ott feldarabolt. Emellett bizonyít a vele talált tarandagancseszköz. (30) Vértés László (IV).

Hejőszalonta—Homokbánya (Borsod—Abauj—Zemplén m., mezőcsáti j.). A község D-i részén a Hejőbába felé vezető út végén homokbányászás közben egy koravaskori bronz bogrács került elő, benne 7 db tű, 3 db karperec és 2 db bronzkard. Továbbá még 2 db bronz bogrács töredéke. (56) K. Gnant Pálma (IV).

Mezőkeresztes—Maszolaj 2. sz. telep (Borsod—Abauj—Zemplén m., mezőkövesdi j.). A 43-as úttól DNy-ra 2 csontváz sirt korábban elpusztított az építkezés. A harmadik sírt sikerült ásátással megmenteni. A zsugorított váz É-nak feküdt, jobboldalán, fejénél és térdénél edénymellékletekkel. A leletek alapján aeneolitikus kori. A környéken szétszórva koravaskori cserepeket is találtak. (89) K. Gnant Pálma (XVIII).

Nagybátony (Nógrád m., salgótarjáni j.). A község határában a Zagyván átvelő közúti hídtól D-re, mintegy 200 m-re a nagy urnatemetőtől kb. 1 km távolságra koravaskori urnasírt találtak. (94) Patay Pál (II).

Nógrádkövesd (Nógrád m., balassagyarmati j.). A leletmentés során egy hamvasztásos kelta sírt, egy zsugorított szkíta sírt és egy bolygatott honfoglaláskori sírt találtak a vízmedence körül. A domb oldalába húzott vízvezeték-árókban még további három zsugorított szkíta sírt tártak fel. Egy újabb, rövidebb feltárási időszakban egy szórthamvas kelta és egy zsugorított csontváz sirt találtak. A földmozgatás közben hulladékgödörből zselizi kultúrához tartozó kőkori cserepek kerültek elő. A leletmentés befejezésekor még két zsugorított vázat és egy szórthamvas sírt találtak. A temető legtöbb lelete a szkíta és keltakor érintkezéséből származik. (101) Patay Pál (II).

Szilvásvár (Heves m., egri j.). A mészüzem mellett csontváz sirta bukkantak, melynek tájolása DK—ÉNy. A csontváz mellett korongolatlan és korongolt edény is volt. A leletet késővaszkorinak határozták meg. (122) Vértés László (XVIII).